

Сидорчук Тетяна Анатоліївна

здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія»

Науковий керівник:

Котловий С.А., кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних технологій

*Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дитинство людини завжди було важливим віковим періодом, оскільки саме в цей час проходить її етап розвитку, який пов'язаний з навчанням у школі.

У процесі навчання здійснюється розвиток в учнів пізнавальних процесів, який характеризується кількісними та якісними їх змінами. Вони виявляються зокрема в розвитку сприймання. Кількісні зміни полягають у зростанні швидкості перебігу процесу сприймання, у збільшенні числа сприйнятих об'єктів, розширенні обсягу їх запам'ятовування тощо. Якісні зміни являють собою певні перетворення структури сприймання, виникнення нових його особливостей, які знаменують собою піднесення його пізнавальної ефективності.

Основними якостями пізнавальних процесів, які забезпечують ефективне навчання, прийнято вважати довільність як здатність керувати пізнавальними процесами (довільність уваги, запам'ятовування, сприймання, аналітико-синтетична діяльність) та здатність до рефлексії, яка базується на розвитку мовленнєвих можливостей людини. Особливо важливим тут є здібності до розуміння й використання різних видів знакових систем (графічної, образної, символічної) як інструментів організації та презентації внутрішньо-психологічного змісту учня.

Поряд із засвоєнням змісту системи наукових понять дитина опановує новий спосіб організації праці - навчання. Навчальна діяльність вимагає від дитини нових досягнень в розвитку мови, уваги, пам'яті, уяви, сприймання та мислення; створює нові умови для особистісного розвитку дитини. Дії планування, контролю, оцінки набувають інший зміст, тому що дія в системі наукових понять передбачає чітке виділення взаємопов'язаних окремих своїх етапів [1].

Психічні процеси молодших школярів розвиваються інтенсивно, але нерівномірно. Під впливом навчання починається перебудова всіх пізнавальних процесів. Загальними характеристиками психічних процесів повинні стати довільність, продуктивність і стійкість. У зв'язку з набуванням знань у дітей поступово створюються загальні уявлення, формуються поняття і перші абстракції [4].

Сучасні психологи однозначно та правомірно пов'язують інтелектуальний розвиток дитини з розвиненістю її мовної діяльності. Розвиток мови молодшого школяра має значення в розвитку всіх пізнавальних процесів дитини. Одночасно з розвитком мовлення молодшого школяра удосконалюються його мислення й уява.

Мислення є провідним пізнавальним психічним процесом, рівень розвитку якого великою мірою зумовлює успіхи людини у різних видах її діяльності. Здійснюється інтелектуалізація всіх психічних функцій. Навчання будується так, що відбувається перехід від наочно-образного до словесно-логічного мислення. Діти опановують прийоми розумової діяльності, здобувають здатність діяти «подумки» і аналізувати процес власних міркувань [2].

Розвиток уяви дитини є однією з передумов високого розвитку всіх пізнавальних психічних процесів, які необхідні для формування здорової, всебічно розвинутої особистості. За допомогою уяви поглиблюється й поширюється процес пізнання. На думку Д. Дубравської, уява – це психічний процес створення композицій на основі старих образів [3].

У молодших школярів сприймання стає цілеспрямованим, більш довільним, та категорійним процесом. Характерним для нього є яскрава емоційність. Чим старші діти початкових класів, тим більша роль у їх сприйманні належить формі. До закінчення молодшого шкільного віку сприймання стає більш скерованим, зростає роль організованого спостереження.

Увага у дітей молодшого шкільного віку тісно пов'язана із значущістю для них навчального матеріалу (М.Ф. Добринін). Усвідомлення школярами важливості та необхідності його засвоєння, зацікавленість до його змісту є важливою умовою стійкості їх уваги.

З 6 до 14 років у дітей активно розвивається механічна пам'ять. Деяко відстає у своєму розвитку опосередкована, логічна пам'ять. Молодші школярі оволодівають логічними прийомами запам'ятовування. Пам'ять розвивається у напрямку посилення свідомого управління і збільшення обсягу смислової, словесно-логічної пам'яті.

Сьогодні, на початку XXI ст. спостерігається процес діцелерації (уповільнення темпів розвитку). Сучасні діти по всій сукупності морфологічних характеристик значно поступаються своїм батькам в їх дитинстві, і цей процес, виходячи з припущень антропологів, по всій ймовірності буде продовжуватися. Разом з тим у зв'язку зі стрімкими темпами науково-технічного прогресу вони більш інформовані і ерудовані. Чи існують специфічні, характерні для сьогоднішніх школярів особливості у розвитку їх інтелектуальних здібностей, і які ці особливості?

Відповідь на це питання принципово важлива як для сучасної науки, так і для практики організації навчально-освітнього процесу. Виходячи з вищесказаного, можна констатувати, що вивчення закономірностей розвитку пізнавальних процесів та їх формування у навчальній діяльності в період росту і розвитку людини є однією з актуальних теоретичних та науково-практичних завдань сучасності [5].

Проблема вивчення вікових особливостей школярів залишається актуальною і сьогодні. Адже вивчення даної теми дає порівняльний аналіз нервово-психічної і пізнавальної сфер учнів різних вікових груп і показує їх вплив на організацію навчальної діяльності.

Література:

1. Белкін А.С. Основи вікової педагогіки: Посібник для студ. вищ. пед. навч. закладів. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 192с.

2. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К.: Просвіта, 2001. 416 с.
3. Дубравська Д. М. Основи психології : [навч. посіб.].Л. : Світ, 2001. 280 с.
4. Критерії оцінювання навчальних досягнень у системі загальної середньої освіти. *Освіта України*. 2001. № 6.
5. Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. М., Тривола, 1995.